

Agenda2030 tiekartta – valmistelun tilanne ja muutosalueet

Sisällys

Tiivistelmä	2
Tiekartan valmistelun tilanne ja ehdotus muutosalueiksi	2
Tausta	2
Toimikunnan työpajassa 13.4. esitettyjen näkökohtien huomiointi muutosalueissa	3
Pääsihteeristön ehdotus tiekarttatyön muutosalueista	3
1. Kestävä ruokajärjestelmä	3
2. Kestävä energiajärjestelmä	4
3. Monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta vahvistava metsien, vesien ja maan käyttö	5
4. Sivistys, osaaminen ja kestävät elämäntavat	6
5. Hyvinvointi, terveys ja yhteiskunnallinen osallisuus	7
6. Hyvinvointia edistävä talous ja työ sekä kestävä kulutus	8
Toimeenpanoa ohjaavat läpileikkaavat periaatteet	9
Tiekartan valmistelun seuraavat vaiheet	10
LIITE: Taustatietoa työpajaan	11
Mistä kansallisessa Agenda2030 -tiekartassa on kyse?	11
Tiekartan laadinnan vaiheet	12
Suomen nykytilanne Agenda2030:n toimeenpanossa	13
Viimeaikaisia suosituksia Suomen kestävyystyön painopisteisiin liittyen	15
Viimeaikaisissa raporteissa ja selvityksessä esille nostettuja murrosalueita	15

Tiivistelmä

Toimikunnan pääsihteeristö on valmistellut ehdotuksen Agenda2030-tiekarttatyön ytimen muodostavista muutosalueista. Toimikunnan kokouksessa 3.5. valtuutetaan pääsihteeristö jatkamaan tiekarttatyötä ehdotettujen muutosalueiden pohjalta, sekä käydään työn seuraavia vaiheita ohjaavaa evästyskeskustelua.

Pääsihteeristön ehdottamat muutosalueet ovat:

1. Kestävä ruokajärjestelmä
2. Kestävä energiajärjestelmä
3. Monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta vahvistava metsien, vesien ja maan käyttö
4. Sivistys, osaaminen ja kestävät elämäntavat
5. Hyvinvointi, terveys ja yhteiskunnallinen osallisuus
6. Hyvinvointia edistävä talous ja työ sekä kestävä kulutus

Toimikunnan kokouksen jälkeen seuraavat vaiheet tiekarttatyössä ovat

- 10.5. järjestettävä tavoitetyöpaja toimikunnan jäsenille. Tavoitetyöpajassa muotoillaan 2030-luvun tavoitetilaa kullakin muutosalueella kuvaileva visio, sekä noin 5 kpl mahdollisimman konkreettisia ja mieluusti määrällisiä tavoitteita, jotka konkretisoivat visiota.
- 26.5. käynnistyy Aalto-yliopiston murrosareenatyöskentely kunkin kuuden muutosalueen osalta. Murrosareenatyöskentelyä tehdään erillisissä ryhmissä kussakin muutosalueessa.
- Murrosareenatyöskentely päättyy 9.9.. Sen jälkeen ryhdytään käsittelemään läpileikkaavia periaatteita.

Tiekartan valmistelun tilanne ja ehdotus muutosalueiksi

Tausta

Kestävän kehityksen toimikunnan kokouksessa 3.12.2020 toimikunnalle annettiin tehtäväksi valmistella vuoden 2021 loppuun mennessä ehdotus kansalliseksi Agenda2030-tiekartaksi.

Kansallinen Agenda2030-tiekartta kertoo, mihin asioihin Suomen tulisi keskittyä, jotta saavutamme kaikki kestävä kehityksen tavoitteet vuoteen 2030 mennessä.

Tiekartan **johtajatuksena on, että Agenda2030:n tavoitteet saavutetaan järjestelmätason muutosten kautta.** Eli tunnistamalla kestävyysnäkökulmasta keskeiset järjestelmätason kysymykset ja asettamalla niille konkreettisia muutostavoitteita 2030-luvulle, voimme näitä muutostavoitteita edistämällä saavuttaa Agenda2030:n tavoitteet.

Tiekartan valmistelu käynnistyi 13.4. toimikunnan jäsenille suunnatulla työpajalla. Työpajassa keskusteltiin toimikunnan Agenda2030-tiekarttatyön ytimen muodostavista muutosalueista ja siitä, minkälaisia konkreettisia muutoksia näillä muutosalueilla tulisi 2030-lukuun mennessä saavuttaa.

Työpajatyöskentelyn lähtökohtana oli toimikunnan pääsihteeristön tuottama alustava ehdotus muutosalueista. Ehdotusta oli valmisteltu maaliskuussa mm. HELSUS:in ja kestävyyspaneelin kestävyystutkijoiden kanssa järjestetyssä työpajassa.

Toimikunnan 13.4. työpajan pohjalta pääsihteeristö on valmistellut ehdotuksen tiekartan muutosalueista toimikunnan kokoukseen 3.5..

Toimikunnan työpajassa 13.4. esitettyjen näkökohtien huomiointi muutosalueissa

Toimikunnan työpajassa 13.4. käytiin aktiivista keskustelua muutosalueiden rajauksista. Keskustelu on dokumentoitu Howspace –työtilaan.

Työpajan pohjalta muutosalueisiin tehtiin mm. seuraavia tarkennuksia:

Muutosalueet 1,2,3 ja 5 eli kestävä ruokajärjestelmä, kestävä energijärjestelmä, monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta vahvistava metsien, vesien ja maan käyttö sekä terveys, hyvinvointi ja yhteiskunnallinen osallisuus on pidetty samassa muodossa kuin mitä ne olivat toimikunnan työpajassa 13.4. Niihin liittyviä tilannekuvia on muotoiltu työpajassa saatujen kommenttien perusteella.

Suurimmat muutokset on tehty muutosalueisiin 4 ja 6, jotka kulkivat aiemmin nimillä työ, osaaminen ja oppiminen sekä hyvinvointia edistävä talous ja kestävät elämäntavat. Toimikunnan työpajassa nousi vahvasti esille työn ja talouden yhdistäminen samaan muutosalueeseen sekä kulutuksen nostaminen näkyvämmäksi osaksi muutosalueita. Tämän pohjalta muutosalue 6 on nyt muokattu muotoon hyvinvointia edistävä talous ja työ, sekä kestävä kulutus.

Työn siirtämisen myötä aikaisempi työn, osaamisen ja oppimisen muutosalue on muotoiltu uusiksi ja kulkee nyt nimellä sivistys, oppiminen ja kestävät elämäntavat, jolla on tavoiteltu laajaa sivistyksellistä ja kulttuurista kokonaisuutta.

Pääsihteeristön ehdotus tiekarttatyön muutosalueista

Toimikunnan pääsihteeristö esittää Agenda2030-tiekarttatyön muutosalueiksi seuraavia:

1. Kestävä ruokajärjestelmä

Ruokajärjestelmä vaikuttaa luonnonvarojen käyttöön, ilmastoon, ympäristökuormaan, maankäyttöön, luonnon monimuotoisuuteen sekä ihmisten ja eläinten terveyteen ja hyvinvointiin. Se kytkeytyy vahvasti mm. energijärjestelmään ja kiertotalouteen. Ruokajärjestelmään liittyviä kysymyksiä ovat mm. ruokaketjun elinvoimaisuus ja tulonjakautuminen ruokaketjussa (myös kansainvälisesti), ruokahävikki, maaperän ja vesien tila, ruokakulttuuri ja -osaaminen, turvallisuus- ja huoltovarmuusnäkökulmat, julkisen ruokapalvelujen rooli ja kulutustottumusten muutokset. Iso osa suomalaisten ruoasta tuotetaan muualla, sillä ruokaketjut ovat usein globaaleja.

Kestävä ruokajärjestelmä kytkeytyy ainakin seuraaviin Agenda2030 -alatavoitteisiin, joita Suomi ei ole saavuttanut tai joihin olisi syytä kohdistaa lisätoimia:

- 2.4** Taata vuoteen 2030 mennessä kestävät ruoantuotantojärjestelmät ja toteuttaa sopeutuvia maanviljelykäytäntöjä, jotka lisäävät tuottavuutta ja tuotantoa, auttavat ekosysteemien suojelussa, vahvistavat kykyä sopeutua ilmastonmuutokseen, äärimmäisiin sääoloihin, kuivuuteen, tulviin ja muihin tuhoihin ja parantavat asteittain maaperän laatua.
- 6.4** Lisätä vuoteen 2030 mennessä merkittävästi vedenkäytön tehokkuutta kaikilla sektoreilla, varmistaa kestävä vedenotto ja makean veden riittävyys vesipulan ehkäisemiseksi sekä vähentää merkittävästi vesipulasta kärsivien määrää
- 6.6** Suojella ja ennallistaa vuoteen 2020 mennessä vesistöihin liittyviä ekosysteemejä, kuten vuoria, metsiä, kosteikkoja, jokia, pohjavesiä ja järviä.
- 8.4** Parantaa vuoteen 2030 saakka asteittain maailmanlaajuisia resurssitehokkuutta kulutuksessa ja tuotannossa ja pyrkiä erottamaan talouskasvu ja ympäristön pilaantuminen toisistaan kestävää kulutusta ja tuotantoa koskevan kymmenvuotisen ohjelmakehyksen mukaisesti, kehittyneet valtiot eturintamassa.
- 12.2** Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö.
- 12.3** Puolittaa vuoteen 2030 mennessä maailmanlaajuinen ruokajätteen määrä jälleenmyyjä- ja kuluttajatasolla sekä vähentää ruokahävikkiä tuotanto- ja jakeluketjuissa sadonkorjuun jälkeinen hävikki mukaan lukien
- 13.1** Parantaa kaikkien maiden kykyä sopeutua ilmastoon liittyviin riskitekijöihin ja luonnonkatastrofeihin.
- 13.2** Integroida ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategiaihin ja suunnitteluun.
- 14.1** Ehkäistä ja vähentää vuoteen 2025 mennessä merkittävästi merten saastumista erityisesti maalla tapahtuvien toimintojen vaikutuksesta, kuten meriin päätyvien jätteiden ja ravinnekuormituksen kautta.
- 14.2** Suojella ja hallita vuoteen 2020 mennessä kestävästi merten ja rannikkoalueiden ekosysteemejä merkittävien haittavaikutusten ehkäisemiseksi esimerkiksi vahvistamalla niiden kestävyys sekä ryhtyä ennallistamistoimiin terveiden ja tuottavien merialueiden turvaamiseksi.
- 14.3** Minimoida ja torjua merten happamoitumisen vaikutuksia esimerkiksi tehostamalla tieteellistä yhteistyötä kaikilla tasoilla.
- 15.1** Suojella ja palauttaa vuoteen 2020 mennessä ennalleen maanpäällisiä ja sisämaassa sijaitsevia makean veden ekosysteemejä ja niiden tarjoamia palveluja, erityisesti metsiä, kosteikkoja, vuoria ja kuivan maan alueita, sekä turvata niiden kestävä käyttö kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvien velvoitteiden mukaisesti.
- 15.5** Ryhtyä kiireellisiin ja merkittäviin toimenpiteisiin luontaisten elinympäristöjen turmeltumisen vähentämiseksi, luonnon monimuotoisuuden katoamisen pysäyttämiseksi ja uhanalaisten lajien suojelemiseksi sekä niiden sukupuuttoon kuoleminen estämiseksi.
- 15.9** Integroida ekosysteemiin ja luonnon monimuotoisuuden liittyvät arvot kansalliseen ja paikalliseen suunnitteluun, kehitysprosesseihin ja köyhyyden vähentämisstrategioihin sekä -toimenpiteisiin.
- 15.a** Mobilisoida ja merkittävästi lisätä rahoitusta kaikista lähteistä luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojeluun sekä kestävään käyttöön.
- 17.7** Edistää ympäristöystävällisten teknologioiden kehittämistä, siirtoa ja levittämistä kehitysmaihin suotuisin ehdoin, myös ilman täyttävää vastiketta ja etuoikeutusta, jos näin keskinäisesti sovitaan.
- 17.14** Parantaa kestävää kehitystä koskevan politiikan johdonmukaisuutta.

2. Kestävä energiajärjestelmä

Energiasektori muodostaa noin 75% Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Energiasektorin päästöistä neljännes syntyy sähkön ja lämmön tuotannosta, jonka kasvihuonekaasupäästöt ovat puolittuneet 2010-luvulla. Toinen neljännes syntyy liikenteestä, jossa päästöt eivät ole merkittävästi laskeneet. Bioenergian tuotannolla ja turpeen käytöllä on huomattavia ympäristö- ja monimuotoisuusvaikutuksia. Hiilineutraaluispyrkimyksen ohella energiajärjestelmän merkittäviä käynnissä olevia murroksia ovat uudet mahdollisuudet tuottaa ja varastoida energiaa, rakennusten energiatehokkuuden parantaminen sekä sähkön osuuden nopea kasvu energian käytössä. Energian tuotannon ja käytön muutoksilla on sosiaalisia vaikutuksia, jotka ilmenevät esim. elinkeinotoiminnan muutosten ja energian hinnan kautta.

Kestävä energiajärjestelmä kytkeytyy ainakin seuraaviin Agenda2030 -alatavoitteisiin, joita Suomi ei ole saavuttanut tai joihin olisi syytä kohdistaa lisätoimia:

6.6 Suojella ja ennallistaa vuoteen 2020 mennessä vesistöihin liittyviä ekosysteemejä, kuten vuoria, metsiä, kosteikkoja, jokia, pohjavesiä ja järviä.

7.2 Lisätä vuoteen 2030 mennessä uusiutuvan energian osuutta merkittävästi maailmanlaajuisessa energialähteiden yhdistelmässä.

8.1 Ylläpitää kaikkia koskevaa talouskasvua kansallisten olosuhteiden mukaisesti ja erityisesti vähintään 7 % BKT:n vuosittaista kasvua vähiten kehittyneissä maissa.

8.4 Parantaa vuoteen 2030 saakka asteittain maailmanlaajuisista resurssitehokkuutta kulutuksessa ja tuotannossa ja pyrkiä erottamaan talouskasvu ja ympäristön pilaantuminen toisistaan kestävästä kulutuksesta ja tuotantoa koskevan kymmenvuotisen ohjelmakehityksen mukaisesti, kehittyneet valtiot eturintamassa.

9.1 Kehittää laadukasta, luotettavaa ja kestävästä infrastruktuuria, kuten alueellista ja rajat ylittävää infrastruktuuria, taloudellisen kehityksen ja ihmisten hyvinvoinnin tueksi panostamalla sen edulliseen ja yhtäläiseen saantiin kaikille.

9.4 Uudistaa vuoteen 2030 mennessä infrastruktuuria ja jälkiasennusaloja kestävästä kehityksen mukaisiksi, tehostaa resurssien käyttöä ja lisätä puhtaiden sekä ympäristöystävällisten teknologioiden ja tuotantoprosessien käyttöönottoa jokaisen maan omien valmiuksien mukaisesti.

11.2 Taata vuoteen 2030 mennessä kaikille turvallinen, edullinen, luotettava ja kestävä liikennejärjestelmä, parantaa liikenneturvallisuutta erityisesti lisäämällä julkista liikennettä ja kiinnittämällä erityistä huomiota huono-osaisten, naisten, lasten, vammaisten ja ikääntyneiden tarpeisiin.

12.2 Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö.

12.c Järjelehtää tehottomia ja tuhlailevaa kulutukseen kannustavia fossiilisten polttoaineiden tukia poistamalla markkinoiden vääristymiä paikallisten olosuhteiden mukaisesti, esimerkiksi uudistamalla verotusta ja karsimalla haitallisia tukia niiden ympäristövaikutusten perusteella ottaen kuitenkin huomioon kehitysmaiden erityistarpeet ja tilanne sekä minimoiden niiden kehitykselle mahdollisesti aiheutuvat haitat siten, että köyhien ja toimenpiteille altistuvien yhteisöjen asema voidaan turvata.

13.2 Integroida ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategiaihin ja suunnitteluun.

15.5 Ryhtyä kiireellisiin ja merkittäviin toimenpiteisiin luonnon elinympäristöjen turmeltumisen vähentämiseksi, luonnon monimuotoisuuden katoamisen pysäyttämiseksi ja uhanalaisten lajien suojelemiseksi sekä niiden sukupuuttoon kuoleminen estämiseksi vuoteen 2020 mennessä.

15.9 Integroida vuoteen 2020 mennessä ekosysteemiin ja luonnon monimuotoisuuden liittyvät arvot kansalliseen ja paikalliseen suunnitteluun, kehitysprosesseihin ja köyhyyden vähentämisstrategioihin sekä -toimenpiteisiin.

17.7 Edistää ympäristöystävällisten teknologioiden kehittämistä, siirtoa ja levittämistä kehitysmaihin suotuisin ehdoin, myös ilman täyttää vastiketta ja etuoikeutusti, jos näin keskinäisesti sovitaan.

3. Monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta vahvistava metsien, vesien ja maan käyttö

Maapallon yhteisten luonnonjärjestelmien – veden, maaperän, ilman ja luonnon monimuotoisuuden – horjumisen vaarantaa ihmisen hyvinvoinnin. Suomessa luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä ei ole saatu pysäytettyä huolimatta kansallisista ja kansainvälisistä tavoitteista. Luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen juurisyyt ovat muun muassa kasvava maankäyttö sekä maa- ja metsätalous. Kulutus- ja tuotantotavoilla on suuri merkitys monimuotoisuudelle.

Monimuotoisuuden ja hiilineutraaliuden vahvistaminen metsien, vesien ja maan käytön kautta kytkeytyy ainakin seuraaviin Agenda2030 -alatatavoitteisiin, joita Suomi ei ole saavuttanut tai joihin olisi syytä kohdistaa lisätoimia:

2.4 Taata vuoteen 2030 mennessä kestävät ruoantuotantojärjestelmät ja toteuttaa sopeutuvia maanviljelykäytäntöjä, jotka lisäävät tuottavuutta ja tuotantoa, auttavat ekosysteemien suojelussa, vahvistavat kykyä sopeutua ilmastonmuutokseen, äärimmäisiin sääoloihin, kuivuuteen, tulviin ja muihin tuhoihin ja parantavat asteittain maaperän laatua.

6.4 Lisätä vuoteen 2030 mennessä merkittävästi vedenkäytön tehokkuutta kaikilla sektoreilla, varmistaa kestävä vedenotto ja makean veden riittävyys vesipulan ehkäisemiseksi sekä vähentää merkittävästi vesipulasta kärsivien määrää.

6.6 Suojella ja ennallistaa vuoteen 2020 mennessä vesistöihin liittyviä ekosysteemejä, kuten vuoria, metsiä, kosteikkoja, jokia, pohjavesiä ja järviä.

7.2 Lisätä vuoteen 2030 mennessä uusiutuvan energian osuutta merkittävästi maailmanlaajuisessa energialähteiden yhdistelmässä.

8.1 Ylläpitää kaikkia koskevaa talouskasvua kansallisten olosuhteiden mukaisesti ja erityisesti vähintään 7 % BKT:n vuosittaista kasvua vähiten kehittyneissä maissa.

8.4 Parantaa vuoteen 2030 saakka asteittain maailmanlaajuisesta resurssitehokkuutta kulutuksessa ja tuotannossa ja pyrkiä erottamaan talouskasvu ja ympäristön pilaantuminen toisistaan kestävää kulutusta ja tuotantoa koskevan kymmenvuotisen ohjelmakehityksen mukaisesti, kehittyneet valtiot eturintamassa.

9.1 Kehittää laadukasta, luotettavaa ja kestävää infrastruktuuria, kuten alueellista ja rajat ylittävää infrastruktuuria, taloudellisen kehityksen ja ihmisten hyvinvoinnin tueksi panostamalla sen edulliseen ja yhtäläiseen saantiin kaikille.

9.4 Uudistaa vuoteen 2030 mennessä infrastruktuuria ja jälkiasennusaloja kestävä kehityksen mukaisiksi, tehostaa resurssien käyttöä ja lisätä puhtaiden sekä ympäristöystävällisten teknologioiden ja tuotantoprosessien käyttöönottoa jokaisen maan omien valmiuksien mukaisesti.

12.2 Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö.

12.c Järkeistää tehottomia ja tuhlailevaa kulutukseen kannustavia fossiilisten polttoaineiden tukia poistamalla markkinoiden vääristymiä paikallisten olosuhteiden mukaisesti, esimerkiksi uudistamalla verotusta ja karsimalla haitallisia tukia niiden ympäristövaikutusten perusteella ottaen kuitenkin huomioon kehitysmaiden erityistarpeet ja tilanne sekä minimoiden niiden kehitykselle mahdollisesti aiheutuvat haitat siten, että köyhien ja toimenpiteille altistuvien yhteisöjen asema voidaan turvata.

13.1 Parantaa kaikkien maiden kykyä sopeutua ilmastoon liittyviin riskitekijöihin ja luonnonkatastrofeihin.

13.2 Integroida ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategiaihin ja suunnitteluun.

14.1 Ehkäistä ja vähentää vuoteen 2025 mennessä merkittävästi merten saastumista erityisesti maalla tapahtuvien toimintojen vaikutuksesta, kuten meriin päätyvien jätteiden ja ravinnekuormituksen kautta.

14.2 Suojella ja hallita vuoteen 2020 mennessä kestävästi merten ja rannikkoalueiden ekosysteemejä merkittävien haittavaikutusten ehkäisemiseksi esimerkiksi vahvistamalla niiden kestokykyä sekä ryhtyä ennallistamistoimiin terveiden ja tuottavien merialueiden turvaamiseksi.

15.1 Suojella ja palauttaa vuoteen 2020 mennessä ennalleen maanpäällisiä ja sisämaassa sijaitsevia makean veden ekosysteemejä ja niiden tarjoamia palveluja, erityisesti metsiä, kosteikkoja, vuoria ja kuivan maan alueita, sekä turvata niiden kestävä käyttö kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvien veloitteiden mukaisesti.

15.2 Edistää vuoteen 2020 mennessä kaiken tyyppisten metsien kestävien hoitomenetelmien käyttöönottoa, pysäyttää metsäkatot, ennallistaa turmeltuneita metsäalueita ja lisätä maailmanlaajuisia metsitystä merkittävästi.

15.5 Ryhtyä kiireellisiin ja merkittäviin toimenpiteisiin luontaisten elinympäristöjen turmeltumisen vähentämiseksi, luonnon monimuotoisuuden katoamisen pysäyttämiseksi ja uhanalaisten lajien suojelemiseksi sekä niiden sukupuuttoon kuoleminen estämiseksi vuoteen 2020 mennessä.

15.9 Integroida vuoteen 2020 mennessä ekosysteemiin ja luonnon monimuotoisuuden liittyvät arvot kansalliseen ja paikalliseen suunnitteluun, kehitysprosesseihin ja köyhyyden vähentämisstrategioihin sekä -toimenpiteisiin.

4. Sivistys, osaaminen ja kestävät elämäntavat

Muutos kohti kestävämpää yhteiskuntaa mahdollistuu uusien tietojen ja taitojen sekä maailmankuvan muutoksista. Sivistys näkyy ja vaikuttaa yhteiskunnassa osaamisena, luovuutena, vastuuntuntona ja vastuunkantona. Sivistys ei siis ole vain ajattelua tai pohdintaa vaan käytännön tekoja. Sivistys ja kulttuurinen muutos johtavat kohti kestävämpiä elämäntapoja. Kestävien elämäntapojen arvoperusta on ajatuksessa, että ihminen on osa luontoa ja riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Kestävä elämäntapaa voi kuvata ekososiaalisen sivistyksen (ihmisarvo, ekosysteemit, ilmastonmuutos, globaali vastuu), kulutuksen (tuotantotavat, raaka-aineet, energia ja luonnon monimuotoisuutta tuhlaavat materiaalivalinnat), toimintatapojen ja yhteiskunnallisen vastuun kautta. Elämäntavoillamme on merkitystä, esimerkiksi noin 66% Suomen kaikista khk-päästöistä liittyy asumiseen, liikkumiseen, syömiseen ja kuluttamiseen.

Suomalaisten koulutustaso on hyvä ja hienoisessa nousussa. Huolta aiheuttaa osaamistason lasku lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä sekä sukupuolten väliset oppimiserot. Sosioekonomisen taustan ja yksilön osaaminen välinen yhteys on myös voimistunut. Vailla toisen asteen tutkintoa olevien

määrä on vähentynyt, mutta edelleen jokaisesta nuorisokäluokasta jää noin 15 prosenttia perusasteen varaan. Suomalaisilla on vahva luontosuhde ja positiivinen suhtautuminen elinikäiseen oppimiseen.

Sivistys, osaaminen ja kestävät elämäntavat kytkeytyvät ainakin seuraaviin Agenda2030 -alatavoitteisiin, joita Suomi ei ole saavuttanut tai joihin olisi syytä kohdistaa lisätoimia:

- 4.2** Varmistaa vuoteen 2030 mennessä kaikille mahdollisuus laadukkaaseen varhaislapsuuden kehitykseen ja hoitoon sekä perusasteen koulutukseen valmistavaan esiopetukseen.
- 4.5** Poistaa vuoteen 2030 mennessä sukupuolten eriarvoisuus koulutuksessa ja varmistaa heikossa asemassa oleville, kuten vammaisille, alkuperäiskansoille ja huono-osaisille lapsille, yhtäläinen mahdollisuus kaiken tasoiseen koulutukseen ja ammatilliseen valmennukseen.
- 4.6** Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki nuoret ja merkittävä osa aikuisista ovat luku- ja laskutaitoisia.
- 4.7** Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävästä kehityksestä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta.
- 10.1** Nostaa vuoteen 2030 mennessä väestön köyhimmän 40 %:n tulojen kasvu asteittain korkeammalle tasolle kuin kansallinen keskiarvo ja pitää se siellä.
- 10.2** Edistää vuoteen 2030 mennessä kaikkien sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallistumista ja kannustaa siihen iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, etnisyydestä, alkuperästä, uskonnosta tai taloudellisesta tai muusta asemasta riippumatta.
- 12.2** Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö.
- 12.5** Vähentää vuoteen 2030 mennessä merkittävästi jätteiden syntymistä ennaltaehkäisyn, kierrätyksen ja uudelleenkäytön keinoin.
- 12.6** Kannustaa erityisesti suuria ja kansainvälisiä yhtiöitä ottamaan käyttöön kestävät käytännöt ja sisällyttämään kestävästä kehityksestä koskevat yritysraportit raportointiinsa.
- 12.7** Edistää kestäviä julkisia hankintakäytäntöjä kansallisten lakien ja prioriteettien mukaisesti.
- 13.1** Parantaa kaikkien maiden kykyä sopeutua ilmastoon liittyviin riskitekijöihin ja luonnonkatastrofeihin.
- 13.2** Integroida ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategiaihin ja suunnitteluun.
- 13.a** Panna täytäntöön YK:n ilmastonmuutosta koskevaan puitesopimukseen osallistuvien kehittyneiden maiden lupaus mobilisoida vuoteen 2020 mennessä vuosittain 100 miljardia dollaria kehitysmaiden ilmastotoimiin ja varmistaa vihreän ilmastorahaston läpinäkyvä täytäntöönpano ja toiminnan aloittaminen pääomittamisen kautta mahdollisimman pian.
- 16.2** Lopettaa kaikki lapsiin kohdistuva pahoinpitely, hyväksikäyttö, ihmiskauppa ja kaikki väkivallan muodot sekä lasten kiduttaminen.
- 16.b** Edistää ja panna täytäntöön syrjinnän vastaisia lakeja ja kestävästä kehityksestä käytäntöjä.
- 17.7** Edistää ympäristöystävällisten teknologioiden kehittämistä, siirtoa ja levittämistä kehitysmaihin suotuisin ehdoin, myös ilman täyttävää vastiketta ja etuoikeutusti, jos näin keskinäisesti sovitaan.
- 17.14** Parantaa kestävästä kehityksestä koskevan politiikan johdonmukaisuutta

5. Hyvinvointi, terveys ja yhteiskunnallinen osallisuus

Suomessa olemme hyvinvoinnin osa-alueilla (elintaso, sosiaaliset suhteet, mielekäs tekeminen) mitattuna korkeammalla kuin koskaan aikaisemmin, mutta osa väestöstä ei ole päässyt mukaan myönteiseen kehitykseen. Sosiaalinen huono-osaisuus siirtyy elämänvaiheesta mutta myös sukupolvelta toiselle. Väestön köyhyys- tai syrjäytymisriski kohdentuu pienituloisuuden myötä erityisesti nuoriin aikuisiin, yksin asuviin sekä yli 75-vuotiaisiin. Lapsiperheköyhyys on kääntynyt kasvuun. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien 15-24-vuotiaiden nuorten osuus on hienoisessa laskussa. Terveys- ja hyvinvointierot ovat väestö- ja aluetasolla merkittäviä. Työikäisten työkykyongelmat, psyykinen kuormittuneisuus ja mielenterveysongelmat sekä ikääntyvän väestön toimintarajoitteisuudet ovat yleistyneet.

Elämään tyytyväisyyttä ja onnellisuutta selittävät erityisesti koettu terveys ja ihmissuhteet. Lähes 10% aikuisista ja nuorista kärsii yksinäisyydestä. Suurimmalle osalle arki on turvallisempaa kuin koskaan aiemmin. Naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta ovat edelleen sitkeä ongelma. Syrjintä ja viharikokset kohdistuvat ennen kaikkea erilaisiin vähemmistöihin.

Hyvinvointi, terveys ja yhteiskunnallinen osallisuus kytkeytyvät ainakin seuraaviin Agenda2030 - alatavoitteisiin, joita Suomi ei ole saavuttanut tai joihin olisi syytä kohdistaa lisätoimia:

- 1.2 Vähentää vuoteen 2030 mennessä ainakin puolella niiden kaikenikäisten ihmisten määrää, jotka kansallisten määritelmien mukaan elävät köyhydessä.
- 1.5 Kehittää köyhien ja huono-osaisten sopeutumiskykyä vuoteen 2030 mennessä ja vähentää heidän alttiuttaan ja haavoittuvuuttaan ilmastoon liittyville ääri-ilmiöille ja muille taloudellisille, sosiaalisille ja ympäristöön liittyville tuhoille sekä katastrofeille.
- 3.4 Vähentää vuoteen 2030 mennessä kolmanneksella tarttumattomien tautien aiheuttamia ennen aikaisia kuolemia ennaltaehkäisyn ja hoidon avulla sekä edistää henkistä terveyttä ja hyvinvointia.
- 3.5 Tehostaa päihteiden, mukaan lukien huumeiden ja alkoholin, väärinkäytön ehkäisemistä ja hoitoa.
- 3.8 Saavuttaa yleiskattava terveydenhuolto, mukaan lukien turva taloudellisilta riskeiltä, pääsy laadukkaiden ja olennaisten terveydenhoitopalvelujen piiriin sekä turvalliset, tehokkaat, laadukkaat ja edulliset välttämättömät lääkkeet ja rokotukset kaikille.
- 5.1 Lopettaa kaikenlainen naisiin ja tyttöihin kohdistuva syrjintä kaikkialla.
- 5.2 Lopettaa kaikenlainen naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta julkisissa ja yksityisissä yhteyksissä, kuten ihmiskauppa ja seksuaalinen tai muu hyväksikäyttö.
- 5.3 Lopettaa kaikki haitalliset käytännöt, kuten lapsi- ja pakkoavioliitot sekä naisten sukupuolielinten silpominen.
- 10.1 Nostaa vuoteen 2030 mennessä väestön köyhimmän 40 %:n tulojen kasvu asteittain korkeammalle tasolle kuin kansallinen keskiarvo ja pitää se siellä.
- 10.2 Edistää vuoteen 2030 mennessä kaikkien sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallistumista ja kannustaa siihen iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, etnisyydestä, alkuperästä, uskonnosta tai taloudellisesta tai muusta asemasta riippumatta.
- 10.7 Mahdollistaa ihmisten turvallinen, järjestelmällinen ja vastuullinen siirtolaisuus sekä liikkuvuus esimerkiksi suunnitelmallisten ja hyvin hallintoitujen siirtolaispolitiikkojen avulla.
- 16.1 Vähentää merkittävästi kaikkia väkivallan muotoja ja niihin liittyviä kuolemantapauksia kaikkialla.
- 16.2 Lopettaa kaikki lapsiin kohdistuva pahoinpitely, hyväksikäyttö, ihmiskauppa ja kaikki väkivallan muodot sekä lasten kiduttaminen.
- 16.b Edistää ja panna täytäntöön syrjinnän vastaisia lakeja ja kestävän kehityksen käytäntöjä.
- 17.3 Mobilisoida lisää rahoitusresursseja kehitysmaihin useista lähteistä.

6. Hyvinvointia edistävä talous ja työ sekä kestävä kulutus

Kansantalouden tehtävänä on tuottaa hyvinvointia kansalaisille. Kestävän kehityksen ajattelussa talous on väline sosiaalisen ja ekologisen kestävyys toteutumiseksi. Korkean elintason maissa materiaaliset edellytykset kattavan hyvinvoinnin toteutumiseksi ovat olemassa, eikä talouskasvu automaattisesti tarkoita hyvinvoinnin lisääntymistä. Oleellista on taloudellisten voimavarojen jakautuminen niin, että ne vahvistavat tasaisesti kaikkien hyvinvointia ja elämänlaatua.

Uusien työpaikkojen luominen ja niihin liittyvän osaamisen varmistaminen ovat talouden murroksen avainkysymyksiä. Korkea työllisyysaste on edellytys kattavan hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi. Haasteena on mm. työkykyä vastaavan työn tarjonta kaikille sekä heikossa työmarkkina-asemassa olevien pääsy työmarkkinoille. Työn tekemisen tavat ja ammattirakenteet muuttuvat vauhdilla ja se vaikuttaa mm. työntekijöiden henkiseen kuormittuneisuuteen ja työkykyyn.

Talouden arvonluonti on enenevässä määrin aineetonta tai materiaalien kiertoon ja uudelleenkäyttöön perustuvaa ja tätä kehitystä pitää edelleen vauhdittaa. Tuotannon ympäristökustannukset tulisi huomioida nykyistä kokonaisvaltaisemmin ja kohdentaa enenevästi tuottajan tai hyötyjän maksettaviksi. Kestävillä kulutusvalinnoilla on merkitystä. Julkiset toimijat voivat edistää niitä monin tavoin.

Hyvinvointia edistävä talous ja työ sekä kestävä kulutus kytkeytyvät ainakin seuraaviin Agenda2030 - alatavoitteisiin, joita Suomi ei ole saavuttanut tai joihin olisi syytä kohdistaa lisätoimia:

4.7 Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta.

8.1 Ylläpitää kaikkia koskevaa talouskasvua kansallisten olosuhteiden mukaisesti ja erityisesti vähintään 7 % BKT:n vuosittaista kasvua vähiten kehittyneissä maissa.

8.4 Parantaa vuoteen 2030 saakka asteittain maailmanlaajuisista resurssitehokkuutta kulutuksessa ja tuotannossa ja pyrkii erottamaan talouskasvu ja ympäristön pilaantuminen toisistaan kestävä kulutusta ja tuotantoa koskevan kymmenvuotisen ohjelmakehityksen mukaisesti, kehittyneet valtiot eturintamassa.

8.8 Suojata työelämän oikeuksia ja taata turvallinen työympäristö kaikille työntekijöille, mukaan lukien siirtotyöläisille, erityisesti naisille ja epävarmassa työsuhteessa oleville.

9.1 Kehittää laadukasta, luotettavaa ja kestävä infrastruktuuria, kuten alueellista ja rajat ylittävää infrastruktuuria, taloudellisen kehityksen ja ihmisten hyvinvoinnin tueksi panostamalla sen edulliseen ja yhtäläiseen saantiin kaikille.

9.4 Uudistaa vuoteen 2030 mennessä infrastruktuuria ja jälkiasennusaloja kestävän kehityksen mukaisiksi, tehostaa resurssien käyttöä ja lisätä puhtaiden sekä ympäristöystävällisten teknologioiden ja tuotantoprosessien käyttöönottoa jokaisen maan omien valmiuksien mukaisesti.

12.2 Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö.

12.5 Vähentää vuoteen 2030 mennessä merkittävästi jätteiden syntymistä ennaltaehkäisyn, kierrätyksen ja uudelleenkäytön keinoin.

12.6 Kannustaa erityisesti suuria ja kansainvälisiä yhtiöitä ottamaan käyttöön kestävät käytännöt ja sisällyttämään kestävä kehitystä koskevat yritys vastuutiedot raportointiinsa.

12.7 Edistää kestäviä julkisia hankintakäytäntöjä kansallisten lakien ja prioriteettien mukaisesti.

13.1 Parantaa kaikkien maiden kykyä sopeutua ilmastoon liittyviin riskitekijöihin ja luonnonkatastrofeihin.

13.2 Integroida ilmastomuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategiaihin ja suunnitteluun.

14.1 Ehkäistä ja vähentää vuoteen 2025 mennessä merkittävästi merten saastumista erityisesti maalla tapahtuvien toimintojen vaikutuksesta, kuten meriin päätyvien jätteiden ja ravinnekuormituksen kautta.

14.2 Suojella ja hallita vuoteen 2020 mennessä kestävästi merten ja rannikkoalueiden ekosysteemejä merkittävien haittavaikutusten ehkäisemiseksi esimerkiksi vahvistamalla niiden kestokykyä sekä ryhtyä ennallistamistoimiin terveiden ja tuottavien merialueiden turvaamiseksi.

15.2 Edistää vuoteen 2020 mennessä kaiken tyyppisten metsien kestävien hoitomenetelmien käyttöönottoa, pysäyttää metsäkato, ennallistaa turmeltuneita metsäalueita ja lisätä maailmanlaajuisia metsitystä merkittävästi.

15.5 Ryhtyä kiireellisiin ja merkittäviin toimenpiteisiin luontaisten elinympäristöjen turmeltumisen vähentämiseksi, luonnon monimuotoisuuden katoamisen pysäyttämiseksi ja uhanalaisten lajien suojelemiseksi sekä niiden sukupuuttoon kuoleminen estämiseksi vuoteen 2020 mennessä.

Toimeenpanoa ohjaavat läpileikkaavat periaatteet

Agenda2030-tiekartan ytimen muodostavat edellä kuvatut muutosalueet ja niille tiekarttaprosessin toisessa vaiheessa määriteltävät konkreettiset edistämistoimet. Muutosten edistämisessä ja konkreettisten toimien toteutuksessa tulee huolehtia tiettyjen läpileikkaavien periaatteiden toteutumisesta. Kestävän kehityksen toimikunnan työn läpileikkaavia periaatteita on määritelty yhteiskuntasitoumuksessa. Agenda2030-loppuasiakirja sisältää myös läpileikkaavia periaatteita, keskeisimpänä periaate siitä, että ketään ei saa jättää kehityksestä jälkeen (LNOB).

Tiekartan toimeenpanon läpileikkaavia periaatteita tullaan käsittelemään prosessin kolmannessa vaiheessa syksyllä. Läpileikkaavina periaatteina huomioitavia asioita ovat mm.

- Oikeudenmukaisuuden varmistaminen
- Koko yhteiskunnan osallistaminen ja osallisuus
- Heikoimmassa asemassa olevien korostettu huomioiminen (Leave no-one behind)
- Pitkäjänteisyyden ja kansallisen politiikkajohdonmukaisuuden varmistaminen
- Globaalin vastuun ja globaalin johdonmukaisuuden varmistaminen

Tiekartan valmistelun seuraavat vaiheet

Toimikunnan kokouksen jälkeen seuraavat vaiheet tiekarttatyössä ovat:

- 10.5. järjestettävä tavoitetyöpaja toimikunnan jäsenille. Tavoitetyöpajassa muotoillaan 2030-luvun tavoitetilaaan kullakin muutosalueella kuvaileva visio, sekä noin 5 kpl mahdollisimman konkreettisia ja mieluusti määrällisiä tavoitteita, jotka konkretisoivat visiota.
- 26.5. käynnistyy Aalto-yliopiston murrosareenatyöskentely kunkin kuuden muutosalueen osalta. Murrosareenatyöskentelyä tehdään erillisissä ryhmissä kussakin muutosalueessa.
- Murrosareenatyöskentely päättyy 9.9.. Sen jälkeen ryhdytään käsittelemään läpileikkaavia periaatteita.

LIITE: Taustatietoa työpajaan

Mistä kansallisessa Agenda2030 -tiekartassa on kyse?

YK:ssa sovittu globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma (Agenda2030) on ohjannut Suomea ja muita maita kohti kestävämpää tulevaisuutta vuodesta 2016 lähtien. Agenda2030 ja sen 17 tavoitetta (SDG:t) tähtäävät köyhyyden poistamiseen sekä kestäväan kehitykseen, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon.

Hallituksen työtä Agenda2030:n kansallisessa toimeenpanossa ohjaa hallituksen laatima kansallinen toimeenpanosuunnitelma, joka on annettu eduskunnalle valtioneuvoston selontekona. Ensimmäinen selonteko annettiin eduskunnalle vuonna 2017, ja toinen nykyhallituksen toimesta lokakuussa 2020. Selonteossa kuvataan kaikkien 17 tavoitteen osalta käynnissä tai valmisteilla olevat hallituksen toimet.

Koko suomalaisen yhteiskunnan osallistumista kestävän kehityksen työhön ohjaa Suomen kestävän kehityksen toimikunnan laatima, vuonna 2016 päivitetty kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus (Suomi, jonka haluamme 2050). Se sisältää kahdeksan kansallista kestävän kehityksen tavoitetta, joiden kautta edistetään kestävää kehitystä ja Agenda2030:n tavoitteita.

Suomen kestävän kehityksen politiikasta toteutettiin vuonna 2019 kokonaisvaltainen arviointi (Polku2030). Yksi arvioinnin pääsuosituksista oli, että Suomi laatisi kansallisen Agenda2030-tiekartan, joka viitoittaa tietä sille, miten Suomi saavuttaa kaikki Agenda2030-tavoitteet vuoteen 2030 mennessä, ja samalla tukee tavoitteiden saavuttamista globaalisti. Arvioinnin suosituksen mukaan tiekartassa tulisi keskittyä ilmiöihin, joissa on erityisiä haasteita tai mahdollisuuksia kestävän kehityksen tavoitteiden näkökulmasta.

Polku2030-arvioinnin tiekartan laatimista koskeva suositus huomioitiin nykyistä hallitusohjelmaa valmisteltaessa ja hallitusohjelma sisältää kirjauksen tiekartan laatimisesta.

Syksyn 2020 aikana tiekartan laatimista pohjustettiin valtioneuvoston kanslian tilaamalla esiselvityksellä, jonka toteutuksesta vastasi Gaia Consulting. Esiselvityksen tavoitteena oli koota yhteen olemassa oleva tieto Suomen nykytilanteesta Agenda2030:n toimeenpanossa, arvioida käynnissä olevien hallituksen toimien vaikutusta alatavoitteiden saavuttamiseen (koronaelvytysuunnitelmat mukaan lukien) sekä antaa suosituksia kansallisen tiekartan laatimista koskien.

Esiselvitys antoi myös suosituksia siitä, miten kansallinen tiekartta Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamiseksi tulisi laatia. Keskeisenä suosituksena oli, että tiekartan rakentamisessa ei tulisi keskittyä yksittäisiin Agenda2030:n alatavoitteisiin vaan kokonaisvaltaisempiin järjestelmätason kysymyksiin/murroksiin. Murrokseen keskittyminen oli johtoajatuksena myös vuonna 2019 julkaistussa globaalissa kestävän kehityksen raportissa (GSDR) sekä Suomen kestävyyspaneelin vuoden 2020 alussa julkaisemassa ”Kuusi polkua kestävyyteen” -raportissa. Vastaava ajatus sisältyi myös kestävä elvytys -työryhmän loppuraporttiin, jossa tunnistettiin kahdeksan murrosta, joiden vauhdittaminen luo pohjaa kestävälle palautumiselle koronakriisistä.

Suomen kestävän kehityksen toimikunta käsitteli kokouksessaan 3.12.2020 tiekartan laatimista. Kokouksen puheenjohtajana toiminut ministeri Mikkonen antoi toimikunnalle tehtäväksi valmistella vuoden 2021 loppuun mennessä ehdotuksen kansalliseksi Agenda2030-tiekartaksi. Puheenjohtaja nimesi toimikunnan pääsihteeristön tiekartan valmistelun sihteeristöksi.

Tiekartan laadinnan vaiheet

Kestävän kehityksen toimikunnan pääsihteeristö on laatinut suunnitelman tiekartan laadinnasta vuoden 2021 aikana. Suunnitelman mukaan tiekartan ydin muodostuu joukosta sellaisia järjestelmätason kysymyksiä (muutosalueet), joiden kautta voidaan vaikuttaa useiden Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamiseen. Tiekartta tulee kunkin muutosalueen osalta tunnistamaan toimenpiteitä, joita kuluvan vuosikymmenen aikana tulisi toteuttaa, sekä lisäksi hahmottamaan toimenpiteiden ajoitusta ja toteuttajatahoja. Tiekartta laaditaan vaiheittain seuraavasti:

Vaihe 1: Tiekarttatyön pohjana olevien muutosalueiden määrittely ja rajaaminen (maalis-toukokuu)

Maaliskuu

- Pääsihteeristö valmistelee yhteenvedon järjestelmätason muutosalueiden käsittelystä keskeisissä viimeaikaisissa tutkimus- ja poliittisissa julkaisuissa, ja tekee yhteenvedon pohjalta 1. luonnoksen muutosalueista.
- 31.3.: Työpaja kestävyyspaneelille ja kestävyystutkijoille. Työpajassa kestävyystutkijat kommentoivat pääsihteeristön luonnosta ja esittävät tarkennuksia muutosalueiden rajaamiseen. Käydään myös keskustelua poikkileikkaavista periaatteista (kuten oikeudenmukaisuuden ja leave no-one behind -periaatteen huomiointi siirtymätoimissa), jotka tulee huomioida tiekarttatyössä, sekä vuoden 2030 tavoitetilasta kunkin muutosalueen osalta.

Huhtikuu

- Pääsihteeristö parantelee keskustelun pohjalta muutosalueita, tavoitetiloja sekä periaatteita koskevaa esitystä.
- 13.4.: Työpaja kestävän kehityksen toimikunnan jäsenille. Työpajassa kestävän kehityksen toimikunnan jäsenet käsittelevät pääsihteeristön alustavaa esitystä. Erityistä huomiota tullaan kiinnittämään vuoden 2030 tavoitetilan määrittämiseen kunkin muutosalueen osalta.
- Pääsihteeristö laatii toimikunnan työpajan pohjalta esityksen toimikunnan kokoukselle 3.5..

Toukokuu

- 3.5. Kestävän kehityksen toimikunnan kokous. Kokouksessa käsitellään pääsihteeristön tarkennettu esitys ja sovitaan tiekarttatyön jatkamisesta valittujen muutosalueiden pohjalta.
- 10.5. työpaja toimikunnalle tiekartan tavoitteista.

Vaihe 2: Yksityiskohtaisten murrospolkujen rakentaminen (touko-syyskuu)

- Rakennetaan yksityiskohtaisemmat murrospolut, eli tunnistetaan toimenpiteitä, joiden toteuttaminen on edellytyksenä muutosten toteutumiselle, ja määritellään toimenpiteiden avaintahot ja aikataulu. Tunnistetaan myös toimia ja kehityskulkuja, jotka oleellisesti hidastavat tai vaikeuttavat muutosten toteutumista.

Murrospolkujen rakentamisessa käytetään **Aalto-yliopiston murrosareena** -menetelmää. Toimikunnan jäsenten odotetaan osallistuvan murrosareenatyöskentelyyn.

Murrosareenatyöskentely tapahtuu välillä **26.5.-9.9..**

- Kestävän kehityksen **toimikunnan kokous** (syys-lokakuun vaihteessa). Keskustelu murrospolkutyövaiheen tuloksista ja tiekarttatyön loppuvaiheista.

Vaihe 3: Varsinaisen tiekartan laadinta (syys-joulukuu)

- Pääsihteeristö valmistelee tiekarttaa yhdessä toimikunnan jäsenten kanssa toimikunnan kokouksessa syys-lokakuussa saadun evästyksen pohjalta.
- Tiekartta esitellään toimikunnan kokouksessa joulukuussa.

Suomen nykytilanne Agenda2030:n toimeenpanossa

Hallituksen Agenda2030 selontekoa varten tuotetun arvion mukaan Suomen nykytilanne Agenda2030:n toimeenpanossa on seuraava:

SDG-tavoitteet jotka Suomi on jo pääosin saavuttanut tai saavuttamassa:

- 1 – köyhyyden poistaminen
- 3 – Terveys ja hyvinvointi
- 4 – laadukas koulutus
- 6 – puhdas vesi ja sanitaatio
- 7 – energian saatavuus ja puhtaus
- 8 – ihmisarvoinen työ ja talouskasvu
- 9 – teollisuus ja innovaatiot
- 10 - eriarvoisuuden vähentäminen
- 11 - kaupunkien ja paikallisyhteisöjen kestävyys
- 16 - instituutioiden ja oikeusjärjestelmän toimivuus

SDG-tavoitteet joihin liittyy merkittäviä haasteita:

- 12 – kestävät kulutus- ja tuotantotavat
- 13 – ilmastotoimet
- 14 – merten ja vesistöjen tila
- 15 - luonnon monimuotoisuuden ja maaekosysteemien turvaaminen
- 17 - muiden maiden tukeminen Agenda2030:n toimeenpanossa (erityisesti kehitysavun alhainen määrä).

Eurostatin vuosittainen indikaattoriraportti sekä OECD:n laatima vertailuraportti tukevat em. arvioita.

Arvioitaessa Suomen kestävän kehityksen tilaa Agenda2030:n tavoitteiden kautta on kuitenkin **tärkeää huomioida seuraavat näkökohdat**:

- 1) Agenda2030:n tavoitteet ovat samat kaikille maille. On tavoitteita, joissa Suomen nykyinen tilanne ylittää reilusti Agenda2030:n tavoitetasoa, mutta joissa koemme kansallisesti tarvetta parantaa nykytilannetta (esim. energian tuotantoon, terveyteen tai työhön liittyvät kysymykset).
- 2) On asioita, joissa olemme saavuttaneet Agenda2030:n tavoitteet, mutta joissa viimeaikainen kehitys antaa aihetta huoleen siitä, pysymmekö nykyisellä hyvällä tasolla (esim. koululaisten oppimistulosten heikkeneminen PISA-testeissä).

- 3) Osa Agenda2030:n alatavoitteista on sellaisia, joita ei ole mielekästä tarkastella kansallisella tasolla (esim. alatavoitteet joissa tavoitteena on tietty globaali keskiarvo).

Gaian laatimassa tiekartan esiselvityksessä on käyty läpi Agenda2030:n 169 alatavoitetta ja arvioitu Suomen tilannetta niiden osalta. Alla olevassa kuvassa on Gaian listaus alatavoitteista, joita Suomi ei ole vielä saavuttanut (44 kpl) sekä alatavoitteista, jotka on saavutettu, mutta joissa on viitteitä negatiivisesta kehityksestä (boldattuna). (Kaksi alleviivattua alatavoitetta ovat sellaisia joihin nykyinen hallitusohjelma ei sisällä toimia.)

-
- 1.2 Vähentää köyhyydessä elävien määrää
1.5 Kehittää köyhien sopeutumiskykyä
1.a Taata resursseja köyhyyden poistamiseksi
2.4 Taata kestävät ruoantuotantojärjestelmät
3.4 Vähentää tarttumattomien tautien aiheuttamia kuolemia
3.5 Tehostaa päihteiden väärinkäytön ehkäisemistä ja hoitoa
3.8 Saavuttaa yleiskattava terveydenhuolto
3.d Vahvistaa valmiuksia maailmanlaajuisten terveysriskien hallintaan
4.2 Varmistaa kaikille laadukas varhaiskasvatus ja esiopetus
4.5 Poistaa sukupuolten ja erityisryhmien eriarvoisuus
4.6 Varmistaa luku- ja laskutaito
4.7 Varmistaa kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot
6.4 Tehostaa veden käyttöä ja varmistaa kestävä vedenotto
6.6 Suojella ja ennallistaa vesistöihin liittyviä ekosysteemejä
6.a Laajentaa yhteistyötä veteen ja sanitaatioon liittyvissä hankkeissa
6.b Osallistuttaa paikallisyhteisöt vesistöjen ja sanitaation kehittämiseen
5.1 Lopettaa kaikenlainen naisiin kohdistuva syrjintä
5.2 Lopettaa kaikenlainen naisiin kohdistuva väkivalta
5.3 Lopettaa lapsi- ja pakkoavioliitot sekä naisten sukupuolielinten silpominen
7.2 Lisätä uusiutuvan energian osuutta
8.1 Ylläpitää talouskasvua
8.4 Parantaa resurssitehokkuutta
8.8 Suojata työelämän oikeuksia
9.1 Kehittää kestävää infrastruktuuria
9.4 Uudistaa infrastruktuuria kestävästi
10.1 Nostaa köyhimmän 40 %:n tulojen kasvua
10.2 Edistää sosiaalista ja poliittista osallistumista
10.5 Parantaa rahoitusmarkkinoiden sääntelyä ja valvontaa
10.7 Mahdollistaa vastuullinen siirtolaisuus sekä liikkuvuus
11.2 Taata turvallinen ja kestävä liikennejärjestelmä
12.2 Saavuttaa luonnonvarojen kestävä käyttö
12.3 Puolittaa maailmanlaajuinen ruokajätteen määrä
12.5 Vähentää merkittävästi jätteiden syntymistä
12.6 Kannustaa yhtiöitä kestäviin toimintatapoihin
12.7 Edistää kestäviä julkisia hankintakäytäntöjä
12.c Järkeistää fossiilisten polttoaineiden tukia
13.1 Parantaa sopeutumista ilmastoriskeihin
13.2 Integroida ilmastomuutostoimenpiteet politiikkaan
13.a Mobilisoida rahaa kehitysmaiden ilmastotoimiin
14.1 Ehkäistä ja vähentää merten saastumista
14.2 Suojella kestävästi merten ekosysteemejä
14.3 Torjua merten happamoitumisen vaikutuksia
15.1 Suojella ja ennallistaa makean veden ekosysteemejä
15.2 Hoitaa metsiä kestävästi ja pysäyttää metsäkatot
15.5 Toimia luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi
15.9 Integroida biodiversiteetti suunnitteluun
15.a Mobilisoida rahoitusta biodiversiteetin suojeluun
16.1 Vähentää väkivaltaa ja väkivaltaisia kuolemia
16.2 Lopettaa lapsiin kohdistuva hyväksikäyttö ja väkivalta
16.b Säättää syrjinnän vastaisia lakeja ja edistää kestävän kehityksen käytäntöjä
17.1 Vahvistaa kotimaisten resurssien mobilisointia kehitysmaalle kohdistettavan kansainvälisen tuen kautta
17.2. Kannustaa kehittyneitä maita toteuttamaan sitoutumisensa kehitysapuun
17.3 Mobilisoida lisää rahoitusresursseja kehitysmaihin
17.7 Edistää ympäristöystävällisten teknologioiden kehittämistä, siirtoa ja levittämistä kehitysmaihin
17.14 Parantaa kestävästä kehityksestä koskevan politiikan johdonmukaisuutta

Kuva: Gaian listaus alatavoitteista joita Suomi ei ole vielä saavuttanut (44 kpl) sekä alatavoitteista, jotka on saavutettu, mutta joissa on viitteitä negatiivisesta kehityksestä (boldattuna). (Kaksi alleviivattua alatavoitetta ovat sellaisia joihin nykyinen hallitusohjelma ei sisällä toimia.)

Viimeaikaisia suosituksia Suomen kestävyystyön painopisteisiin liittyen

Polku2030 arviointiraportti tunnistaa Suomen kestävän kehityksen sisältökysymyksiä, joissa Suomen tulisi vahvistaa käynnissä olevia toimia. Tällaisia aiheita ovat:

- Energiajärjestelmän kestävyys
- Metsien kestävä käyttö
- Suomen vesiekosysteemien kestävyys
- Kestävä ruokajärjestelmä
- Yhdenvertaisuus ja osallisuus

Polku2030 arvioinnin mukaan joihinkin kestävän kehityksen sisältökysymyksiin tarvitaan nykyistä kattavampia politiikkatoimia. Merkittävimpänä tällaisena asiana arviointi nostaa esille suomalaisten kulutuksen globaalin jalanjäljen.

Suomen kestävyyspaneelin kuusi polkua kestävyteen –raportin mukaan kestävyysmurros voidaan toteuttaa muuttamalla samanaikaisesti kuutta järjestelmää. Nämä järjestelmät ovat:

- Kestävä ja oikeudenmukainen talous
- Ruoka ja ravinto
- Energia
- Kaupungit ja kaupunkiseudut
- Luonnonjärjestelmät
- Hyvinvointi ja mahdollisuudet

Jokaiseen murrokseen liittyviä kysymyksiä ja toimia tulisi tarkastella hallinnan, talouden ja rahoituksen, yksilöiden ja yhteisöjen sekä tieteen ja teknologian näkökulmista.

Viimeaikaisissa raporteissa ja selvityksessä esille nostettuja murrosalueita

Alla olevaan taulukkoon on koostettu suomalaisten hankkeiden näkemyksiä keskeisistä muutosalueista, jotka vaativat nopeita toimia kestävyiden saavuttamiseksi. Lisäksi on tarkasteltu vertailuaineistona kansainvälisiä (etenkin eurooppalaisia) politiikkasuosituksia ja -ohjelmia. Tarkasteluja dokumentteja on yhteensä 12: [Kestävä elvytys –työryhmän loppuraportti](#), kestävän kehityksen [yhteiskuntasitoutumus](#), Kestävyyspaneelin [Kuusi polkua kestävyteen –raportti](#), [POLKU2030 -raportti](#), SYKE:n [Maapallolle mahtuva tulevaisuus –raportti](#), ADAPT-hankkeen [politiikkasuositus](#), Euroopan komission [reflektiopaperi](#), [SDR 2020 -raportti](#), [EU Green Deal –ohjelma](#), [Europe SDR 2020 –raportti](#), Sachs ym. laajasti käytetty [tutkimusartikkeli](#) sekä EPSC:n ja EEA:n [taustapaperi](#). Näissä papereissa esiin tuodut murrosteemat on koottu taulukkoon 1.

On syytä huomioida, etteivät dokumentit ole täysin vertailukelpoisia keskenään, vaan eroja on niin kontekstissa (Suomi/Eurooppa/Maailma) kuin sisällössäkään (kaikki kestävyiden ulottuvuudet/painotus esim. pelkästään ilmastoon ja ympäristöön).

Kestävä elvytys - työryhmä	Yhteiskunta- sitoumus	Kestävyys- paneeli	POLKU2030	SYKE Policy Brief	ADAPT- hanke	Komission reflektio- paperi	SDR 2020	EU Green Deal	Europe SDR 2020	Sachs ym. 2019	EPSC & EEA taustapaperi
Energiajärjes- telmän murros	Hiilineutraali yhteiskunta	Kestävä energia	Kestävä energiajärjes- telmä	Energia ja päästöt	Energiajärjes- telmä	Kestävä energia, liikkuvuus ja asuminen*	Kestävä energia ja teollisuus	Puhdas energia	Kestävä energia	Kestävä energia ja teollisuus	Energiajärjes- telmä
Ruokajärjestelmän murros	Kestävät yhdyskunnat	Ruoka ja ravinto	Kestävä ruokajärjes- telmä	Reilu siirtymä ja sos. Innovaatiot	Ruokajärjes- telmä	Kestävä ruokajärjes- telmä	Kestävä ruoka ja luonnon- järjestelmät*	Kestävä ruokajärjes- telmä	Kestävä ruoantuotanto ja ravinto- tottumukset	Kestävä ruoka ja luonnon- järjestelmät*	Ruokajärjes- telmä
Yhdyskuntien ja liikkumisen murros	Kestävä työ	Kestävät kaupungit	Yhdenvertaisuus ja osallisuus	Kiertotalous	Liikennejärjes- telmä	Kestävä sosiaalinen siirtymä	Kestävät kaupungit ja yhdyskunnat	Kestävät rakennukset ja asuminen	Kestävät yhdyskunnat ja liikkuminen	Kestävät kaupungit ja yhdyskunnat	Liikkuminen
Työn ja osaamisen murros	Vaikuttavien ihmisten yhteiskunta	Kansalaisten hyvinvointi	Kulutuksen globaali jalanjälki	Yritykset mukaan	Metsä- ja vesiekosyste- mit	Kiertotalous	Koulutus, sukupuoli ja epätasa-arvo	Kestävä ja älykäs liikkuminen	Koulutus, taidot ja innovaatiot	Koulutus, sukupuoli ja epätasa-arvo	
Yksityisen kulutuksen murros	Yhdenvertainen hyvinvointi	Kestävä ja oik. mukainen talous	Vesiekosyste- mien kestävyys		Ilmastotoimet		Terveys, hyvinvointi ja demografia	Kiertotalous	Kiertotalous	Terveys, hyvinvointi ja demografia	
Julkisen sektorin murros	Resurssiviisas talous	Luonnonjärjes- telmien turvaaminen	Metsien kestävä käyttö		Biodiversiteetti		Digitaaliset teknologiat	Ilmastotoimet	Digitaalinen murros	Digitaalinen vallankumous	
Teollisuuden murros	Luontoa kunnioittavat elämäntavat							Ekosysteemit ja biodiversiteetti			
Luonnon monimuotoisuuden murros	Luontoa kunnioittava päättöksenteko							Ei ilmansaasteita			

Taulukko: Kootut murrosteemat kahdestatoista tarkastellusta paperista. Värikoodit auttavat hahmottamaan samaan kategoriaan kuuluvia muutosalueita. Tähdellä merkityt kohdat on otettu myöhemmässä vaiheessa huomioon kahdessa eri kategoriassa.

Tarkastelun pohjalta voidaan nostaa esiin kuusi laajempaa muutosteemaa, jotka nousivat esille useissa asiakirjoissa: energiajärjestelmä, ruokajärjestelmä, yhdyskunnat ja liikkuminen, sosiaalinen kestävyys, kulutus & tuotanto (kiertotalous) sekä luonnonjärjestelmät.

Taulukko 2. Eniten mainintoja saaneet muutosalueet.

MURROSTEEMA	Kestävä elvytys - työryhmä	Yhteiskunta- sitoumus	Kestävyys- paneeli	POLKU2030	SYKE Policy Brief	ADAPT-hanke	Komission reflektio- paperi	SDR 2020	EU Green Deal	Europe SDR 2020	Sachs ym. 2019	EPSC & EEA tausta-paperi	YHTEENSÄ
Energiajärjestelmä													12
Ruokajärjestelmä													10
Yhdyskunnat & liikkuminen *													10
Sosiaalinen kestävyys **													9
Kulutus & tuotanto (kiertotalous)													8
Luonnonjärjestelmät													8

*: Käsittää esim. kaupunkeihin, yhdyskuntiin, liikenteeseen ja asumiseen liittyvät maininnat.

** : Käsittää esim. koulutukseen, sosiaaliseen hyvinvointiin, terveyteen ja työhön liittyvät maininnat.